

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 DERSİ UZUN TEZİ

ARZULANAN YAŞAM VE UYUŞMAYAN KARAKTERLER

Danışman Öğretmen: Abdullah Şahin

Öğrencinin Adı: Işıl

Öğrencinin Soyadı: Nalcioğlu

IB Numarası: D1129068

Sözcük Sayısı: 3877

Araştırma sorusu: Tahsin Yücel'in "Aykırı Öyküler" adlı yapıtında "kimlik" kavramı nasıl işlenmiştir?

Öz (Abstract) :

Uluslararası Bakalorya Programı, A1 dersi Türk Dili ve Edebiyatı alanında ele alınan bu tezde, Tahsin Yücel'in "Aykırı Öyküler" isimli öykü derlemesinden "Büyükbaba", "Tarih-Coğrafya" ve "İktidar" öykülerinde alt kimlikten üst kimlik edinimine geçiş sürecini incelenmiştir. Tezin amacı, çeşitli çevresel faktörlerin etkisi ile yapının başında belirtildiği üzere değişime uğramamış sessiz ve sakin kimlikli karakterlerin, iç gerçeklikleri ile çatışan bir konum edinmeleri ya da bu denli bir konuma sahip olma istençleri sonucu, özlerinden bağımsız kimlik edinimlerini incelemektir. Tezin amacı doğrultusunda, karakterlerin kimliklerini inceleme sürecinde, öykülerin odak figürlerinin yeni bir kimlik edinime olarak adlandırılabilen bir değişime uğradıkları görülmüştür. Bu durumun incelenmesinde, figürlerin farklı bir karakter edinim sürecinde seçtikleri yöntemler üzerinde durulmuştur. Tezin sonucunda, figürlerin alt kimliklerinin oturmamış oluşu ve dış etmenlerden etkileniş sonucunda üst kimliklerin geçici olduğu ve figürler tarafından içselleştirilememiş olduğu gözlemlenmiştir.

Sözcük Sayısı: 128

İÇİNDEKİLER :

I. GİRİŞ.....	4
II. TAHSİN YÜCEL'İN AYKIRI ÖYKÜLER ADLI YAPITINDA “ALT KİMLİK” VE ÜST KİMLİK KAVRAMLARI.....	5
II.I. YAPITTA ALT KİMLİK KAVRAMI.....	5
II.II. YAPITTA ÜST KİMLİK KAVRAMI.....	7
III. SONUÇ.....	13
KAYNAKÇA.....	16

I.GİRİŞ

Tahsin Yücel'in "Aykırı Öyküler" adlı yapıtında, öncelikle silik, kendi halinde yaşamlar sürerken yeni toplumsal roller kazanmaları sonucunda güçlenen ve kendilerini başkaları üzerinde denetim uygulamaya yönlendiren metin figürleri dikkat çekmektedir. Yapıtta uzam olarak sıklıkla eğitim ortamlarının kullanılması ya da seçilen figürlerin öğretmen, devlet bakanı gibi kamu kurumlarında çalışan kişiler olması, metinlerin kuralların, toplumda yerleştirilmek istenen değerlerin üzerine kurgulandığını düşündürmektedir. Ne var ki küçük toplumsal yapılarda kendi bakış açısı çerçevesinde yaptırımlar uygulayan metin figürleri, bu süreçte aslında kendileriyle yüzleşmekte ve kendi kişiliklerini değişime zorlamaktadırlar. Bu süreçte yetersizliklerini gören metin kişileri, kimliklerine eklenen bir üst kimliğin şablonlarına uymak amacıyla kazanılmış kimliklerini; "alt kimlik"lerini kökten yok sayacak davranışlar içerisine de girebilmektedirler.

Cumhuriyet'in yeni değerlerinin toplumun fertleri tarafından içselleştirilmesi süreci içerisinde, bireylerin kişilikleriyle toplumun onlarda görmek istediği ve bazen de yüklediği değerleri edinimleri sırasında yaşadıkları sancılı süreçleri yansıtan kesitler sunan *Büyükbaba* başlıklı öyküde, öncelikle kalabalık bir aile içerisinde evin en büyüğü olarak yansıtılan bir öğretmen figürü dikkat çekmektedir. Kendi halinde yaşayan, evin içindeki olaylara gerekmedikçe karışmayan, kendine özgü uğraşlarla zaman geçiren silik büyükbaba figürünün, tesadüfler zinciri sonucunda okulunda 'başöğretmenliğe' yükseltilmesi onu değişime zorlar. Eskiden evde büyük devlet adamlarının imzalarını taklit etme, Cumhuriyet gazetesi okuma, Atatürk'e öykünme, çocuklarına onun ailesinden adlar koyma gibi davranışları yeniden yorumlayan

büyükbaba, bunları iş edinmeye başlar. Kısacası alt kimliğiyle korunaklı bir yaşam süren ve kendisine yalnızca büyükbaba diye hitap edilen metin figürü, başöğretmenlik üst kimliğiyle Başöğretmen Abbas Yücebaş olarak metinde varlığını sürdürür. Bu üst kimlik, onu aile çevresinden koparır ve geniş çevre içinde saygı duyulan bir insan gibi yansıtılmasına rağmen daha dar çevrede korkulan, zaman zaman alaya alınan, istenmeyen bir kişiliğe bürünür.

Tarih Coğrafya başlıklı öyküde de yine az konuşan ve çekingen bir öğrencinin kendisine yüklenen güçlü bir tarihsel figürün kimliğiyle değişime uğradığı görülmektedir. Timur adında bir çocuğun gözünden aktarılan öyküdeki odak figür Timur, sıra arkadaşıyla bile iletişim kurmayan biriyken, içindeki gücü ortaya çıkaran Timurlenk seslenmesinin tarih öğretmenin ağzından çıktığını duyunca kendine yeni bir gözle bakmaya başlar. Koca bir imparatorluğu yöneten Timurlenk'in kişiliğine bürünen Timur, kısa sürede güç gerektiren ve okulda arkadaşlarının arasında ona hayranlık kazandıran spor alanında, öyküde belirtildiği üzere futbolda bile önemli başarılar göstermeye başlar.

Timur'un tarih hocasının yardımı ile edindiği Timurlenk kimliği, bu kimlik aracılığı ile edindiği kendine olan güveni ve edindiği bu üst kimlik kalıcı olmaz; dış etkenle; bir öğretmenin sözüyle kendini başkasının yerine koyan Timur, kısa sürede bir başka dış etkenin, bir başka öğretmenin Amerikan hayranlığının etkisi altına girer. Bu kez de Amerikalı gibi davranmaya başlar ve ticari eylemlerde bulunur; arkadaşlarına leblebi satar. Bu eylemin yasak olduğunu bile bile Timur'a yardım eden okul hemşiresi, Timur'un etkisi altına girdiği üçüncü kişidir. Bu hemşirenin yardımseverliğine bağlı olarak kendisine hayranlık geliştiren Timur, sonunda onun kulübesine giderek orada yoksul bir yaşam sürmeyi seçer. Bu öyküde de kişiliği sağlam temeller üzerine kurulu

olmayan kişilerin, kolaylıkla dış etkilerin egemenliği altına girdikleri ve bu nedenle kalıcı bir kimlik ve duruş sergileyemedikleri vurgulanmaktadır. Kısacası güçlü olmayan alt kimlik, üst kimliklerin içselleştirilmesini de olumsuz etkilemektedir.

İktidar başlıklı öyküde, diğer öykülerden farklı olarak, odak figürün üst kimlik edinme sürecinden önceki durumuna yer verilmemiştir. Bir devlet bakanı kimliğiyle ortaya çıkan Müçtebağ Bey, bakanlığının ona verdiği tüm yetkileri sömüren, bunu insanlar üzerinde etki ve güç uygulama aracı olarak gören bir metin figürüdür. Müçtebağ Bey, çok güçlü bir toplumsal üst kimliğe sahip olduğu için kendisini, kişiliğini bu kimliğin gerektirdiği davranış kalıpları içerisinde görür ve görevi dışında kalan bir başka yaşam alanında benzer davranışlar sergiler. Kısacası onun üst kimliği, kişiliği haline gelir.

Tüm öykülerdeki odak figürlerin, kurmaca yaşamlarında dönüm noktası olan bir olay yer almaktadır. Bu olay, ya yeni bir konuma ulaşma ya bir insanla tanışma ve onunla uzun bir zaman sürecinde birlikte bulunma ya da edinilmiş bir statünün etkisiyle belirli davranış kalıpları geliştirme biçiminde kendini göstermektedir. Bütün bunlardan sonra bir değişim yaşayan odak figürlerin, bu süreci iyi yönetip kendilerinde hak gördükleri kişi, makam ve görevlere layık olduklarını düşünmeleri, kalıplaşmış davranışlar edinmelerine neden olmuş ve bu durum, genellikle onların yalnızlaşmalarına zemin hazırlamıştır. Bu çalışmada alt kimlik kavramıyla odak figürlerin değişim öncesinde edinilmiş kişilik özellikleri, üst kimlik kavramıyla da sonrasında içine girdikleri kalıplaşmış davranışlarını kişiliklerine yedirme durumları kast edilmektedir.

II. TAHSİN YÜCEL'İN AYKIRI ÖYKÜLER ADLI YAPITINDA “ALT KİMLİK” VE “ÜST KİMLİK” KAVRAMLARI

II. I. YAPITTA “ALT KİMLİK” KAVRAMI

Yapıtın ilk ve en uzun öyküsü olan *Büyükbaba*, odak figürün torununun ailesinden duyduklarını ve gözlemlerini aktarmasıyla başlamaktadır. Bu gözlemlerde ortak olan nokta büyükbabanın sessiz bir insan olduğu, Atatürk'e büyük bir hayranlık duyduğu, haftada bir Cumhuriyet gazetesini okumayı alışkanlık haline getirdiğidir. Atatürk'ün, İnönü'nün ve Hasan Ali Yücel'in imzalarını taklit etmeyi törensel bir alışkanlık edinen, ara sıra öğrencilerinin sınavlarını notlandırması dışında evde bir etkinliği bulunmayan büyükbaba, ev halkının işlerine de pek karışmamayı seçmiş bir aile babasıdır. Öğretmenliği de görev bilinciyle yapan büyükbaba, kendisine bu meslekle ilgili bir gelecek de belirlemiş değildir. Kalabalık bir ailenin, en yaşlı erkek figürü olarak tanıtılan Abbas Bey'in evdekilerin gürültülü davranışlarına gösterdiği tepki dışında herhangi bir konuda duygularını yansıttığı, aile meseleleriyle ilgilendiği de belirtilmemektedir. Ev halkının üzerinde otoritesinin bulunması ise onun evin ekonomisine katılması ve en büyük olmasıyla ilişkilendirilebilir. Onun tekdüze yaşamından yakındığı, evin dışında ve içinde bir arayışa yöneldiği de ev halkınca hiç gözlenmemiştir. Abbas Yücebaş'ın ev içinde sessizliğe dayalı kurduğu düzende, yaşının ve ekonomik katkının getirdiği üstünlük dışında, cumhuriyet kavramını da yaptığı işe ciddiyet katmak amacıyla kullandığı söylenebilir. Bunun nedeni, karakterin, çocuklarına Atatürk'ün annesi ve babasının adlarını vererek, cumhuriyet dönemi liderleri olan Atatürk, İsmet İnönü ve Hasan Ali Yücel'in imzalarını taklit ederek ve bu duruma ek olarak Cumhuriyet gazetesinden başka bir gazete okumayarak, birinci sınıf öğretmenliğini ciddi bir meslek olarak aileye kabul ettirmeye çalıştığı

gözlemlenmektedir. Ayrıca eğitim ile ilgili çalışmaları bulunan söz konusu liderlerin imzalarına öykünmesi, karakterin kişiliği yansıtan ve özgün bir unsur olan imzaları taklit ile başka bir kişiliğe bürünme arzusunda olduğu söylenebilir.

Kendi dünyasında tutarlı, sıradan ve mutlu bir yaşam süren büyükbaba, kendisinin beklemediği bir görev değişikliğiyle karşılaşınca ister istemez kendisini ve alışkanlıklarını sorgulamaya başlamıştır. Öykünün ilk tümcesinin “(...) *büyükbabam başöğretmen olmadan önce dünyanın en sessiz adamıydı.*” (Yücel 7) olması da büyükbabanın, yaşına rağmen yaşamının büyük değişimini başöğretmenlik kimliği edindikten sonra gerçekleştirdiğini göstermektedir.

Tarih-Coğrafya başlıklı öyküde, Timur adlı karakter sessiz, sakin ve aşırı çalışkan bir öğrenci olarak anlatılmaktadır. Timur’un bu sessizliği ve içine kapanıklığı, bazen arkadaşlarının onun varlığını unutmalarına yol açacak kadar silik bir karakter olduğunu göstermektedir. “(...) *Belki aşırı sessizliği, belki aşırı çalışkanlığı, belki korkmaz bulaşmaz adı yüzünden, sıra arkadaşıyla konuştuğu pek ender görülen bir öğrenci*” (Yücel 44) biçiminde betimlenerek kurgu içine sokulması bunu kanıtlamaktadır. Öykünün başında belirtilen sessiz, sakin ve kendi halinde özellikleri Timur’un, herhangi bir dış etmenden etkilenmeden gösterdiği davranışlar olduğundan, karakterin alt kimliği olarak değerlendirilebilir. Timur’un arkadaşları arasındaki sinik konumu, sosyal olmak yerine derslerine tutunmasına yol açmış ve aşırı çalışkan olmasını sağlamıştır. Arkadaşları tarafından gördüğü ilgisizlikten dolayı açığa çıkan boşluğu Timur derslerine yönelerek kapatmaya çalışmıştır. Başka bir deyişle Timur’un kendisini sınıfta yalnız hissetmesi bir şeye bağlanma ihtiyacında olmasının nedenlerindedir. Bu sebeplerle, Timur’un diğer arkadaşlarının yanı sıra değişime

daha ılımlı yaklaşacağı, dış etmenlerden etkilenmeye açık olması doğrultusunda kendi kimliğine baskın bir kimlik edinim sürecine girebileceğini göstermektedir.

İktidar başlıklı öyküde, bakan olan ve konumunun getirilerini sonuna kadar kullanan, bu doğrultuda edindiği kazançları çevresi üzerinde bir etki alanı oluşturmak adına kullanan Müçtebağ Bey'in, tatil köyü halkı ile ilişkisi anlatılmıştır. *İktidar* öyküsünün girişinde diğer öykülerden farklı olarak Müçtebağ Bey'in alt kimliğine ait özellikler gözlemlenmemektedir; ancak Müçtebağ Bey'in, tatil köyü halkına karşı izlediği tutumdan alt kimliğine ilişkin çıkarımlar yapılabilir. Karakterin bakanlık konumuna sahipken evli insanların eşleriyle ilişki kurarak, geçkin yaşına rağmen düzenli bir ilişki sahibi olarak, sahip olduğu arazileri usulüne göre satması sonucu zengin olarak, konumuyla örtüşmeyen hatta bakanlık kavramıyla çelişen özellikler gözlemlenmektedir. Bu özelliklere ek olarak Müçtebağ Bey, bakanlık kavramı ile ilgisi olmayan ancak yine de karakterin çevresini etkisi altına almasını sağlayan; herkesten daha iyi yüzebilmek, her konuda fikri ve görüşü olmak gibi özelliklere sahiptir. Müçtebağ Bey'in öykü boyunca etkileyici olmak dışında iyi bir devlet adamı olduğuna ilişkin bir özelliği gözlemlenmemektedir. Yönetici kimliğiyle bağdaşan tek özelliğinin etkileyici bir karakter olması sonucunda tatil köyü halkını etkisi altına alması olduğu görülmektedir, fakat karakterin özelliklerinin geneli bakanlık kavramına hitap etmemektedir. Bu durum sonucunda karakterin davranışlarıyla, bakanlık kimliği arasında çatışma olduğu ve bunun sonucunda bakanlık konumuna uyum sağlamak amacıyla yönetimi kolaylaştıracak etkileyici bir kimlik edinildiği, bakanlık konumunun altında konumdan bağımsız bir kimliğin, alt kimliğin varlığı sonucu bu çatışmanın gerçekleştiği söylenebilir.

II. II. YAPITTA “ÜST KİMLİK” KAVRAMI

Büyükbaba başlıklı öykünün odak figürünün, bir üst kimlik olan başöğretmen konumunu elde etmesindeki temel etken, onun yeni bir göreve getirilmiş olmasıdır. Bu göreve Yücebaş, çok önemli anlamlar yüklese de o bu göreve nitelikleri ve işe uygunluğu düşünülerek getirilmemiştir. Abbas Yücebaş, deneyim ve başarıları esas alınarak, “(...) *bir hakkın tanınması biçiminde değil, çoğunluğu işçi, kapıcı, memur çocuklarından oluşan bir birinci sınıfı okuturken ders yılının ortasında, kendisini pek de onurlandırmayan bir rastlantı sonucu (...)*” (Yücel 9) getirilmiştir görevine. Yeni görevinin ilk günlerinde alışkanlıklarını sürdürme eğilimi gösteren, evde kendi odasına kapanarak zaman geçiren Abbas’ın, okuldaki ilk günlerinde de Başöğretmen Odası’na kapanarak yalnızca dışarıda olan biteni gözlemlediği belirtilmektedir. Bu tutum, okulun öğretmenlerini ve öğrencilerini, kendileriyle ilgilenilmediği düşüncesine yöneltmiş, Başöğretmen’in kendilerini yönetebilecek kişilikten uzak olduğu görüşüne ulaşmalarına yol açmıştır. İşte bu görüşle yüzleşen Abbas, kendince Cumhuriyet’in saygın bir bireyi olduğu düşüncesiyle yeni kararlar alma ve daha etkin bir karakter edinme sürecine girmiştir. Bu durumda karakterin, özellikle cumhuriyet kavramını kullanarak, okulda yeni düzenlemeler yapması; alt kimliği olan sessiz, sakin Büyükbaba’yı okul halkının yönetiminde oluşan bu boşluğu kapatmak amacıyla Abbas Yücebaş olarak değiştirmesiyle eski kimliğinin üzerine bir yenisini inşa etme çabasında olduğu görülmektedir. Abbas Yücebaş’ın okul yönetimindeki etkinliğini arttırmak üzere düşünceleri öyküde, “(...) *ama başöğretmenin hiçbir zaman unutulmadığı, tam tersine, her şeyin onun varlığına tanıklık ettiği bir düzen kurmanın zorunlu olduğunu anlamıştı (...)*” (Yücel 12) olarak belirtilmiştir.

Başöğretmen sıfatının getirdiği yönetim kavramı doğrultusunda, çevresini etki altına almak amacı ile Büyükbaba Abbas'ın bu konumla bütünleşmeyen alt kimliğinden yönetici kimliğine doğru bir değişimi gözlemlenmektedir. Abbas Yücebaş, başöğretmenlik konumunda büyükbaba olarak tutunamayacağını, ilk günkü deneyimlerine dayanarak düşünmüş ve bu konuma sahip çıkmak adına çeşitli yaptırımlar, kurallar koymuş ve bunları gerçekleştirirken başöğretmen olmadan önce evdeki otoritesini dayandırdığı cumhuriyetçilik görüşüne daha da bağlanmıştır. İlk uygulamasıyla kararı alan, yetkiye sahip kişi olduğunu tüm okula hissettiren, davranış ve kararlarını hep "Cumhuriyet öğretmeni" olmakla ilişkilendiren Yücebaş, her yeni kararında biraz daha güçlenerek otoritesini de sağlamlaştırmıştır. Yetersiz olduğunu hissettiği başöğretmenliği kaybetmemek adına otoriter eğilimli bir karaktere dönüşmüştür. Abbas Yücebaş, alt kimlik sürecinde, öykündüğü imzalar ve okuduğu Cumhuriyet gazetesi ile amaçladığı "*Cumhuriyet öğretmeni*" (Yücel 23) olma gayesine ulaşmıştır.

Yücebaş, kararlarını okula açıklamak üzere yaptığı söylevler sonucunda, insanlara kürsüden seslenmenin başöğretmen olduğunu daha da belirginleştirdiği ve öğrenci, öğretmen topluluğunun bu söylevlerden etkilendiği kanısına varmış, böylece bu durumu sömürmeye yönelmiştir. "*(...)söylevin ardından mucize olmuş gibi, öğrenciler(...) saygıyla yol açmaya, öğretmenler sigaralarını söndürüp önlerini ilikleyerek hazır ola geçmeye başlamışlardı(...) Dolayısıyla bu okulu yönetmenin yolu söylevden geçiyordu.*" (Yücel: 15) Abbas Yücebaş'ın konumunu, bir öğrenci ve öğretmen arasındaki farkı belirginleştirecek davranışlarını abarttığı, bu bağlamda torununa bile 'sen' değil 'siz' ve 'öğretmenim' değil 'başöğretmenim' demeye zorladığı görülmektedir. Yaptığı konuşmalar bir başöğretmen ve öğretmen arasındaki farkı belirginleştirdiğinden 'sessiz, sakın' olan karakteri mecburen, yüksek sesli, sürekli

nasihat veren ve konuşkan bir karaktere dönüşmüştür. Bu değişim doğrultusunda, Abbas Yücebaş'ın başöğretmen olmak amacıyla kendi halinde olan büyükbaba alt kimliğinden sıyrılıp, başöğretmenliği bir kimliğe dönüştürerek üst kimlik edindiği görülmektedir. Bu duruma ek olarak, sessiz ve sakin olan alt kimliği herhangi bir nedenle temellendirilmeyen terfisi sonucunda değişmek zorunda kalmış, böylece alt kimliğin üstüne konulacak başka bir kimlik, bir üst kimlik edinimi zorunlu kılınmıştır.

Abbas Yücebaş'ın okulun kontrolünü elinde tutmak amacıyla uğradığı değişimlerin, büyükbaba iken ki sessiz ve mülayim halleri ile çatışma gösterdiği görülmektedir. Yücebaş, bu değişimini okulda herkese sözünü geçirebilen bir başöğretmen olma gayesi ile yapmış olsa da bunu bir tutkuya dönüştürmüş ve kendi torununa bile öğrenci olması nedeni ile sert tepki göstermekten kendini alıkoymamıştır. Yücebaş'ın başöğretmen sıfatına, büyükbaba olduğunu unutarak bu denli sarılması ve başöğretmenliği büyükbabanın üstüne gelen bir kimlik olarak edinmesi sonucu, bu yönetici kimlik karakter tarafından benimsenememiştir. Yücebaş, başöğretmenlikten emekliye ayrılması ile eski *haline* “ (...) sessiz sessiz (...) *koltuğunda büzülüp küçülmüş* (...)” (Yücel: 38) büyükbaba haline geri dönmüştür; ancak bir dönem edindiği başöğretmenlik kimliğinin karakterin alt kimliğini değiştirdiği, Abbas Yücebaş'ın aile içi önemli günlerde konuşma yapma geleneği icat etmesi ile gözlemlenmektedir.

Tarih-Coğrafya başlıklı öyküde, Timur Tozkoparan adlı karakterin Timurlenk ve daha sonrasında Amerikalı kimliklerini edinmesinde, sınıfındaki dışlanmışlık ve göz ardı edilme en önemli etmenlerdendir. Timur'un, bu silik konumdan sıyrılma çabasında önce derslerine tutunarak ve aşırı çalışkan bir karakter olarak, sonrasında ise bulunduğu ortamda bir görüş şekillendirebilmiş karakterler olan öğretmenlerinin

görüşlerini benimsemeye çalıştığı gözlemlenmektedir. Timur'un görüşlerini sahiplendiği hocaların da bu görüşü benimsemekten çok bir kimlik olarak algıladıkları ve görüşlerini bir kişilik özelliğiymişçesine sınıfa yansıtılmalarından dolayı, Timur öğretmenlerinin düşüncelerinden etkilenirken, aslında onların tutumlarını ve fikirlerini bir bütün olarak algıladığı böylece hocalarının görüşlerini bir kimlik olarak yansıttığı söylenebilir.

Timur'un tarih hocasının taktığı Timurlenk lakabı ile davranışlarında değişimler gözlenmektedir. Tarih hocasının Osmanlı'yı yenen Timur İmparatorluğu'nun lideri Timurlenk ismini Timur için kullanmasından sonra Timur'un görüşlerinde ve davranışlarında değişimler olmuştur. Timur artık arkadaşları arasında hiç konuşmayan bir kişi olarak anılmamakta ve futbol gibi yeni yetenekleri ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda öyküde daha önce belirtilmemiş olan tarihi lider Timurlenk'i Osmanlı'ya karşı savunur bir tutum geliştirmiştir. "(...)Kendisini atasının (Osmanlı'nın) karşıtıyla özdeşleştirmeye kalkın(...)" (Yücel: 47) Timur, Timurlenk'i bir lakap olmaktan ötede bir kişilik özelliği olarak algılamıştır. Bu sebeple Timur Timurlenk olunca, kafasında yarattığı Timurlenk gibi davranmaya başlamış ve eski kimliğinden farklı davranışlar sergilemiştir. Timur'un Timurlenk ile arasındaki "adaşılığı neredeyse akrabalığa" (Yücel: 47) dönüştürdüğü öyküde belirtilmektedir. Timurlenk bir isimden çok, Timur'un silik alt kimliğinin üzerine gelmiş, eskisinden daha yetenekli, daha çok konuşulan bir kimlik, bir üst kimliktir.

Öğrencilerin dikkatini çeken tavırları ile aralarında tartıştıkları tarih hocasının yerini yeni gelen coğrafya hocasının almasıyla, coğrafya hocasının davranışlarının öğrencilerin yeni ilgi odağı olması söz konusudur. Coğrafya hocasının Amerika odaklı görüş ve tutumlarının öğrencilerin dikkatini çekmesi ve tarih hocasının eskisi kadar

konusulmaması üzerine Timur'un üst kimliği Timurlenk'in, davranışlarında değişimler gözlenmektedir. Timur'un sınıf içinde Timurlenk kimliğiyle onu silik konumundan çekip çıkararak, kazandığı itibarını kaybetmemek üzere, coğrafya hocasının tarih hocasına zıt düşen görüşlerini benimsemeye zorluk çekmediği "(...)umulmadık zamanlarda, umulmadık bir çabuklukla değişir" (Yücel: 54) olduğu söylenebilir. Timurlenk kimliği benimsenirken de gerçekleşen bu değişim, yine ilgiyi kaybetmeme amacını taşır.

Timur'un coğrafya hocasının sınıfta yaptığı öğrencileri numaralandırma sistemi sonucunda verilen "Twenty Nine" ismini benimsemesiyle bu değişimlerin karakterde içselleştiği gözlemlenmektedir. "(...) Bu kez de yeni adına yeni bir kişilik uydurarak tarihten coğrafyaya atladığı söylenebilirdi." (Yücel 54) Timur "Twenty Nine" adını yine bir lakattan çok bir kimlik olarak algılamış ve davranışlarını yeni ismi ile bir "Amerikalı olmak" (Yücel 53) adına değiştirmiştir. Coğrafya hocasının tanımları üzerine, girişimci, hem tüketici hem üretici ve kazanç sağlayan bir Amerikalı gibi, artık 'Twenty Nine' olan Timurlenk'in arkadaşlarına yemiş satarak kendi üretimini başlattığı öyküde belirtilmektedir.

Sessiz, konuşmayan karakterinden iki kez farklı bir kimliğe bürünen Timur'un kendi kendisi olma istencindedir. Öyküde de belirtildiği üzere, Timur kimlik değişimlerinin sorgulamaya yönelmektedir. Büründüğü her kimlikte alt kimliğine, iç gerçekliğine uzaklaştığını gözlemleyen Timur, bu deneyimlerinden "kendi kendisi olarak kalmayı" (Yücel 63) öğrenmiştir. Alt kimliğine yaptığı bu dönüşte ise yine bir dış etmen söz konusudur. Timur kendisiyle barışma sürecinde okulun hemşiresi ile kurduğu ilişki ve hemşirenin ona duyduğu karşılıksız sevgiden etkilenmiş, bu doğrultuda bir Osmanlı veya Amerika vatandaşının çizeceği yoldan çok daha farklı bir yol çizdiği

gözlemlenmektedir. Timurlenklikten ve Twenty Nine'lıktan “ (...) *sıyrılmış olarak, hiç değişmemesiye, Timur Tozkoparan kalmak üzere.*” (Yücel 63) küçük bir kulübe bir yaşamayı seçtiği görülmektedir.

Timur'un *Tarih-Coğrafya* başlıklı öykünün başında öğretmenlerinin etkisi altında kalarak edindiği iki ayrı, sessiz ve sakin alt kimliğinin üzerine gelen “Timurlenk” ve “Amerikalı” üst kimliğinin karakterin alt kimliği ile çatışmasında dolayı benimsenememiş, içselleşememiş olduğu çıkarımı yapılabilir. Bu nedenle, Timur'un edindiği kimlikler kalıcı olamamış, onu yine alt kimliğine yönlendirmiştir.

İktidar başlıklı öyküde ise, Müçtebağ Bey karakterinin sahip olduğu bakanlık konumunu görev yerinin dışında bir kimlik görevi ile ve davranışlarını belirleyen bir etmen olarak kullandığı, bu sıfattan yaralanarak orta yaşlı insanların yer aldığı tatil köyü halkı üzerinde bir etki alanı oluşturduğu gözlemlenmektedir. Müçtebağ Bey, bu doğrultuda mevkisine yakışır bir yaşam şekli geliştirmiş; çevresindeki insanlar ve kendisi arasında bir uçurum yaratmıştır. Bu uçurum, Müçtebağ'ın arkadaşlarıyla yaptığı ortak eylemlerde bile dikkat çekici bir şekilde sıyrılmasına, kendini üstün görerek yaşitlarına bile akıl vermesine bağlı olarak oluşmuştur. Karakterin kendini günlük yaşamında bile bir bakan olarak yansıtmaları ve bu durumun sonucunda site sakinlerini etkisi altına alması, çevresindeki insanların onu kendileriyle bir tutmaktansa farklı bir sıfatla anma ihtiyacı hissetmelerine ve Müçtebağ Bey'e böylece “İktidar” adını vermelerine neden olmuştur.

Müçtebağ'ın, karakterler üzerinde bakanlık konumu ile oluşturduğu etkinin yardımı ile onu “İktidar” olarak çağırılmalarıyla, karakterin diğer site sakinlerinden ayrıcalıklı olduğunu düşündüren davranışlar sergilediği ve ‘İktidar’ adlı lakabı bir kişilik olarak algılamış olduğu gözlemlenmektedir. “*Yadırgatıcı olan tek yanı, takma adının ne denli*

iyi seçildiğini kanıtlamak istercesine, özellikle bilmesi gerekenleri bilir gözükmesi, bir de hep kendisi konuşmaktan en ufak rahatsızlık duymamasıydı.” (Yücel 74) Ancak alıntının da kanıtladığı üzere, Müçtebağ Bey kendini bu lakaba kaptırmış ve lakabın kendisi ile özdeşleşmesi yerine karakterin kendini lakap ile özdeşleştirdiği gözlemlenmektedir. Bu durumda yine bakanlık ile örtüşmeyen ancak tatil köyü halkının derin olmayan iktidar anlayışından yararlanarak, her işi en iyi yapan ve her şeyi bilen bir karakter olduğu öyküde gözlemlenmektedir. Devlet memuru olan bir bakandan çok bir iktidar gibi davranması; bir devlet memurunun kazanamayacağı bir servete sahip olması, evli kadınlarla ilişki kurup kendini çapkın olarak kabul ettirmesi, çevresindeki insanların ahlaki açıdan hoş görülmeleyen bir ilişki kurabilmesi onun, tatil köyü halkı üzerinde kurduğu iktidarlığı ile örtüştürülmektedir. Müçtebağ Bey’in toplum kuralları olan ahlak değerleri çerçevesinde değerlendirilmediği, ‘sıradan’ insanlardan ayrı tutulduğu gözlemlenmektedir. Tatil köyünde Müçtebağ ile arası iyi olmayan ozanın, bu sıra dışı iktidarlığa ilişkin soruları; “Müçtebağ bey bu koltuğu neye borçluydu? Çapkınlıkta çok işine yarayan yakışıklılığına mı? (...) Memur ayağına zengin olma konusundaki engin deneyimlerini çevresiyle paylaşmasına mı?” (Yücel 72) Müçtebağ’ın toplumdan ayrı değerlendirildiği yargısını kanıtlamaktadır.

Müçtebağ Bey, çevresi üzerinde kurduğu etkileyicilik ve hayranlık ağını bakan olmasına borçlu olsa da karakterin bir bakan ile örtüşmeyen hareketleri, “iktidar” olmak ile ilgili uyumsuz görüşler içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Müçtebağ, çok iyi bir yüzücü, kamu arazilerini iyi değerlendirerek bunlar üzerinden hatırı sayılır bir servet sahibi olan, yakışıklı ve çapkın bir karakterdir. Ancak, bakan adı altında sergilediği liderlik bu özelliklere dayandığından karakterin bu konumla bütünleşmediği görülmektedir. Bu sebeple tatil köyünde Müçtebağ Bey’e duyulan ilginin aslında etkileyiciliğini bakanlığa dayandıran bir karaktere duyulan hayranlık olduğu

söylenbilir. Liderlik kavramı ile ilgili derin beklentileri olmayan olan tatil köyü halkının, “‘*iktidar’ dedikleri şeyi yüzücüyle özdeşleştirmeleri*” (Yücel 68) zayıflığından yaralanan takdir edilme ihtiyacındaki bir karakterdir, Müçtebağ. Bu durum, Müçtebağ’ın ilgi çekmekten öteye gitmeyen ve iktidarlıkla alakasız görüşleriyle kanıtlanmaktadır çünkü karakter adı kadar sık kullanılan lakabı ‘İktidar’ kavramını “*‘iktidar’ diye bir şey yoktur. (...) bir düştür yalnızca, bir güçsüzlüktür.*”(Yücel: 80)

“Adını iktidar koymuşlardı ama şiirlerinde bu bozuk düzeni yerden yere vurmaktan bıkmıyordu.” (Yücel: 78) Müçtebağ Bey’in, sömürdüğü, topladığı takdiri borçlu olduğu iktidar kavramı ile içten içe çatışıyor olması iktidar kimliğinin benimsenmesine bir engeldir. Karakterin, iç dünyası, düşünceleri ve davranışlarının hayatının merkezine oturduğu ‘iktidar’ kavramı ile uyuşmaması, karakterin edindiği bu kimliğin içselleşememesine neden olmuştur.

Karakterin kendiyi bütünleşmiş, bir kimlik gibi taşıdığı ‘İktidar’, yaşadığı bir ilişki sonucunda yerini kambur, güvensiz ve korkak duruşlu bir karaktere bırakmıştır. Müçtebağ Bey’in yaşadığı bu ilişkinin, tatil köyü halkının ilgisini kaybetmeme ve çevresi üzerinde oluşturduğu etkiyi borçlu olduğu çapkınlık niteliğini kaybetmediğini kanıtlama amacıyla yaptığı ancak kurduğu ilişkinin onda diğer kurduğu ilişkilerden farklı bir his bırakması üzerine karakterin, korkak duruşlu bir hal almaya başladığı öyküde belirtilmektedir. Müçtebağ Bey’in bu denli hızlı değişimi, karakterin kimliğinden çok sonradan benimsenmiş üst kimlik olduğunu düşündürmektedir. Bunun sebebi, karakterin çevresi tarafında büyük bir beğeni toplayan bir kimlikten, kimsenin olmak istemeyeceği fakat “*Müçtebağ beyin bu durumu kolayca benimsemiş*” (Yücel: 101) olduğu bir kimlik ve özellikler edinmesidir. Sonuç olarak, içselleşmeyen

ve alt kimlik ile uyumsuzluk gösteren üst kimlik kalıcı olmamış ve karakterin eski haline dönüşü ile sonuçlanmıştır.

Yapıtın; Büyükbaba, Tarih-Coğrafya ve İktidar öykülerinde karakterlerin, içerisinde buldukları ya da bulunmayı arzuladıkları konumlar ve bu konumların yarattığı çevre ve koşullar sebebi ile bir bedene iki kimlik sığdırdıkları gözlemlenmektedir. Bedenlerinde barındırdıkları bu ayrı kimliklerin, öykülerin sonuç bölümlerindeki kaçış, içine kapanma ve yeni bir yol çizme eğilimleri ile destekleyerek iki ayrı kutup yarattıklarını ve karakterlerin kendi kendileri ile çatışmalarına sebep olduğu söylenebilir.

Büyükbaba adlı karakterin, bulunduğu büyükbaba konumunu unutturarak, kendini Abbas Yücebaş olarak kabule ettirmesinin kalıcı olmayışının karakteri bir bunalıma ve içine kapanmaya sürüklediği öyküde görülmektedir. Aynı şekilde, Timur adlı karakterin “*kendi kendisi olarak kalmayı* “ (Yücel 63) amaçladığı bir arayışta başarısız olduğunu, kimliğini değişime uğratan, özündeki halinden kopmasına neden olan etkenleri fark etmesi ile kendine farklı bir yol, farklı bir hayat çizdiği gözlemlenmektedir. Müçtebağ Bey’in de durumu benzer bir niteliktedir. Kendisinden çok daha büyük bir kalıbın adamını oynayan ya da çevresinin beğenisini kazanmak uğruna buna mecbur kalan Müçtebağ Bey, yüzeysel olmasını beklediği en son ilişkisinin, beklentilerinin aksine çok daha derin bir özellik göstermesi sonucu ilgi çekici tavırlarını itaatkârlığa çevirmiştir. Karakterin davranışlarındaki bu değişim ele alınarak, karakterin “İktidar” olmaktan “İtaatkâr” olmaya yöneldiği söylenebilir. Müçtebağ beyin, bu değişimi onun kendi ile çelişen bir durumda olduğunu göstermektedir.

III. SONUÇ

Tahsin Yücel'in "Aykırı Öyküler" adlı yapıtı, çeşitli çevresel etmenler aracılığı ile kimliklerinde değişime uğrayan karakterleri ele alan bir yapıttır. Karakterlerin bu dış etmenlerden etkilenerek, görüş, davranış ve dolayısı ile kimliklerinde, önceki tutumlarına kıyasla farklılaştıkları gözlemlenmiştir. Bu duruma ek olarak, kimlik değişimi ve öykülerdeki alt kimlikte üst kimliğe olan geçişin karakterler üzerinden anlatıldığı görülmüştür. Karakterlerin, bu etmelerden yoksun, doğal halleri ile gösterdikleri alt kimlikleri, yönetme veya beğenilme gibi istençler doğrultusunda değişmek zorunda kalmış, bu değişimin gerekliliğinin sebepleri ise karakterlerin istekleri ile uyumsuz alt kimlikleri olmuştur. Alt kimliklerin üzerine getirilen istek doğrultusundaki kimliklerin, karakterlerin alt kimlikleri ile çatışan özellikler gösterdiği ve bu özellikler doğrultusunda karakterleri öncesi ve sonrası olarak bir kimlikler arası uçuruma sürüklemiştir. Yeni edinilen kimliklerin karakterlerin genel yapısında gözlemlenen sessiz, sakin alt kimliğin üzerine inşa edilmesi, bu kimliklerin oturmamasına ve içselleştirilememesine yol açmış, alt kimlik ve üst kimlik arasında bir çatışma başlamış ve bu kimliklerin ilişkisini bir kısır döngüye çevirmiştir.

Karakterlerin kimlikleri ile ilgili değişimlerde diğer karakterlerin ve öykü toplumlarının büyük ölçüde etkili olduğu görülmüştür. Karakterlerin kimlikleri ile ilgili değişime yönelme ve yeni kimlik edinim sürecine etkisi olan dış etmeler, içinde buldukları toplum ve başlıklar, sınıf veya rütbe belirten lakapların olduğu gözlemlenmiştir. Karakterler, buldukları toplumu etki altına almaya yönelik, öğretmen ise 'Başöğretmenliğe', öğrenci ise öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda dönemin popülaritesine bağlı olarak 'Timurlenk' veya 'Amerikalı', orta yaşlı insanlar ile aynı

ortamı paylaşıyorsa, “İktidar” ve “Bakan” sıfatlarını kullanmışlar ve bu lakaplar altında yeni bir kimlik yapılandırmışlardır.

Büyükbaba başlıklı öyküde Abbas Yücebaş'ın bir öğretmen olarak her kararını cumhuriyet kavramı üzerinden verdiği, konumu olan 'başöğretmenliği' kişiliğinin bir parçası olarak kullandığı görülmüştür. Karakter, 'başöğretmen' olduktan sonra bir başöğretmen olarak, çevresini söylev ile etki altına alabildiğini gözlemlemiş ve sessiz, konuşkan olmayan kimliğini bu doğrultuda her hafta konuşma yapan bir kimliğe büründüğü görülmüştür.

Tarih-Coğrafya başlıklı öyküde ise Timur'un bir öğrenci olarak en kolay etkisinde kalabileceği öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda bir kimlik edindiği, bu kimlikleri benimserken, arkadaşları arasında çok konuşuluyor olmasına dikkat ettiği görülmüştür. Timur'un bir kimlik edinme ihtiyacı içerisinde olmasının nedeninin arkadaşları arasında fark edilmeyen bir karakter oluşu ve bu fark edilmeyen alt kimliğinin üzerine tam tersi özelliklere sahip bir değişim yaşadığı gözlemlenmiştir. Üst kimlikleri, 'Timurlenk' ve 'Amerikalı' aracılığıyla, sahip olduğu popüleritenin, Timur'un alt kimliği ile çatıştığı ve bu sebeple başka bir dış etmen olan hemşire sayesinde alt kimliğini kabullenişinin söz konusu olduğu görülmüştür.

İktidar başlıklı öyküde ise, Müçtebağ adlı karakterin alt kimliğine ilişkin belirmelere yer verilmemesine rağmen karakterin, öykü içindeki süreçte bir değişim yaşadığı ve bu değişim sonucunda, etkileyici, lider kimliğinin pısrık bir kişiliğe dönüşü gözlemlenmiştir. Karakterin bu denli bir değişim geçirmesinde yine çevrenin istekleri doğrultusunda, ilgiyi kaybetmemek amaçlı tutumlarının etkili olduğu görülmüştür. Öykünün başında belirtilen 'iktidar' ve sonunda betimlenen Müçtebağ'ın davranış, tutum ve görüşlerinde bir bağdaşmazlık olduğu gözlenmiş ancak birbirinden zıt iki

kutbun, bir bedende yer alması aralarından birinin geçici olmasına ve içselleşememesine neden olduğu görülmüş, nitekim çevreden beğeni toplayan 'iktidar'ın bu anlamda, kalıcılığını yitirdiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA:

YÜCEL, Tahsin. 'Aykırı Öyküler' , İstanbul: Can Yayınları, Birinci Basım: 1997